

Call for Papers: Tváře brannosti - branná výchova, branné spolky a civilní obrana v dějinách

4.12.2025 - | Vojenský historický ústav Praha

Brannost - slovo, které provázelo celé generace. Znamenalo odvahu a odpovědnost, někdy ale i ideologii a disciplínu. Jak se proměňovalo chápání obrany státu a výchovy k ní v průběhu dějin? Nad těmito otázkami se v květnu 2026 sejdou odborníci na konferenci Tváře brannosti, pořádané Vojenským historickým ústavem Praha. Akce poskytne prostor pro nové pohledy na to, co všechno pojem brannost zahrnoval. Cílem konference je propojit nejen historiky, ale také pedagogy, sociální vědce i muzeology a inspirovat k novému uchopení tématu, které spojovalo školství, armádu, spolkový život i kulturu. Zájemci o aktivní účast mohou zasílat své návrhy příspěvků do 31. ledna 2026.

Vojenský historický ústav Praha si Vás dovoluje pozvat na konferenci věnovanou široce pojatému fenoménu **brannosti** s názvem TVÁŘE BRANNOSTI. Termín konání je 19.-20. května 2026 v Armádním muzeu Žižkov.

Termín pro podání přihlášek pro vystoupení na konferenci je 31. ledna 2026.

O konferenci Tváře brannosti

Brannost lze chápat jako souhrn představ, praxí a institucí spojených s přípravou společnosti na obranu státu, válečný konflikt a další krizové události. V různých obdobích měla rozličné podoby, v různých společenských prostředích nesla různé významy a konotace a těšila se různým, nejenom pozitivním, reakcím a hodnocením.

Zaostřením na historické zvláštnosti i analýzy strukturálních podobností napříč dlouhými časovými úseky hodláme přispět k hlubšímu porozumění proměn brannosti od 19. století po současnost. Chceme sledovat, jak formovala každodenní život, občanskou identitu, genderové role, vztahy mezi státem a společností či začleňování, nebo naopak vylučování různých skupin obyvatelstva. Naším cílem je představit, jak se formy brannosti v minulosti přetvářely v kulturní symboliku, ideologii a pedagogickou praxi. Jsme otevřeni různým definicím a interpretacím tohoto fenoménu s mnoha tvářemi.

Konference si zároveň klade za cíl sloužit jako impuls pro systematický historický výzkum dané problematiky. Usilujeme o propojení různých témat, přístupů i badatelů. Rádi bychom podpořili diskusi o možnostech metodologického uchopení brannosti, jejích konceptuálních rámcích a analytických perspektivách.

Dále chceme poskytnout prostor pro reflexe toho, jak historické zkušenosti s branností mohou obohatit současné diskuse o občanské odpovědnosti, odolnosti společnosti a vzdělávání k obraně.

Kromě historiků proto k mezioborovému konferenčnímu jednání zveme i pedagogy, sociální vědce, muzeology a další. Ačkoli se primárně soustřeďujeme na území bývalého Československa, nebráníme se ani příspěvkům z jiných geografických oblastí.

Zastřešující otázky, na něž budeme hledat odpovědi, jsou:

Co mohla znamenat brannost? Jaké podoby na sebe brala v různých politických režimech, společenských prostředích a kulturních kontextech? A promítají se tyto historické „tváře brannosti“ do dnešní diskuse o výchově a vzdělávání k obraně a odolnosti společnosti?

Navrhované tematické okruhy jsou:

- Školní branná výchova: kurikulární proměny, učebnice, příručky, otázky koedukace, inkluze a exkluze, vyučovací metody a školní branná cvičení.
- Branná výchova, nebo předvojenská příprava? Otázka koncepce.
- Jednotný systém branné výchovy obyvatelstva (JSBVO) a cesta k němu, projekt Přípravy občanů k obraně státu (POKOS).
- Mimoškolní formy: skauting, tramping, tělovýchovné a sportovní aktivity, pionýrské hnutí, dobrovolné kursy.
- Politické, ideologické a pedagogické aspekty: vztah k občanské výchově, výchova k vlastenectví a loajalitě ke státu, problematika nacionalismu a marginalizovaných menšin, branná výchova v současném školství.
- Transformace branné výchovy od jejího zavedení po současnost včetně období po roce 1989.
- Mezinárodní modely a transfery: vliv a srovnání se systémy branné výchovy s dalšími střeoevropskými státy (NATO, Varšavské smlouvy i neutrálními zeměmi).
- Spolková tradice a tělovýchova: Sokol, Orel, Dělnické tělocvičné jednoty, turneři, Makabi a další spolky od 19. století po současnost.
- Junák, skauting, tramping, pionýrské a další mládežnické organizace jako prostředí socializace k obraně.
- Veteránské spolky a jejich role v šíření brannosti: kult padlých/hrdinů, vojenské tradice, výchova mládeže, veteráni.
- Střelecké spolky od ostrostřelců přes Národní střelecké gardy a Svazarm po současnost.
- Státem podporované centrální organizace (např. Svaz brannosti, Masarykova letecká liga, Svazarm a další) a jejich úloha v politických systémech.
- Politické/stranické, menšinové a protestní formy branné výchovy.
- Ideologie a symbolika: rituály, slavnosti, prapory, uniformy, insignie, vizuální kultura.
- Mezinárodní srovnání: podoby a transfery role vzdělávání branných organizací v Evropě a mimo ni.
- Koncepce a instituce civilní obrany od meziválečného období (CPO) přes studenou válku až po dnešek.
- Organizační struktury a činnost: státní instituce, dobrovolné složky, spolupráce s armádou a dalšími složkami (bezpečnostní složky, vojska MV, Integrovaný záchranný systém a další).
- Právní aspekty civilní obrany a ochrany a jejich přesahy do mezinárodního humanitárního, soukromého, občanského práva apod.
- Každodennost civilní obrany: cvičení, školení, příručky, kryty a evakuační plány.
- Technické a infrastrukturní aspekty: stavba krytů, sirény, ochranné prostředky.
- Propaganda a kultura: filmy, plakáty, literatura, výstavy.
- Současné debaty o odolnosti společnosti: resilience, kontinuita a diskontinuita.
- Reflexe fenoménu brannosti v osobní i kolektivní paměti.
- Brannost jako biopolitika? Otázky disciplinace mládeže a společnosti.
- Brannost a identita: vztah k občanství, státnosti a politické kultuře, role menšin, náboženství a svobody svědomí.
- Role armády v branné výchově, podpoře branných spolků a civilní obraně.
- Brannost v muzeu: mezi vystavováním a muzejní pedagogikou, ukázky ze sbírky VHÚ Praha, památníky a expozice věnované civilní obraně a branným spolkům.

- Genderové a generační aspekty: úloha mužů a žen, dětí a mládeže, prožívání brannosti v různých věkových skupinách, konstrukce maskulinity.
- Branné závody a branné sporty – mezi branností, volným časem a profesionálním zájmem.
- Kultura a symbolika: literatura, film, výtvarné umění a populární kultura jako prostředí reprezentace brannosti.
- Archivní zdroje a další prameny, možnosti studia tématu.
- **Název konference: TVÁŘE BRANNOSTI**
- **Místo konání:** Vojenský historický ústav Praha – Armádní muzeum Žižkov.
- **Termín:** 19.-20. květen 2026
- **Jazyky konference:** čeština, slovenština

Výzva k zasílání příspěvků

Zájemce prosíme o zaslání názvu navrhovaného příspěvku a abstraktu (max. 250 slov) a krátkého životopisu do 31. 1. 2026 na adresu **prokop.tomek@mo.gov.cz**. Organizační tým si vyhrazuje právo rozhodnout o zařazení příspěvku do programu.

Z písemných verzí vybraných příspěvků konference bude po dohodě s autory vydán sborník nebo budou nabídnuty k otištění ve vědeckém časopisu Historie a vojenství.

Organizační výbor:

Brigádní generál Mgr. Aleš Knížek, ředitel VHÚ Praha

PhDr. Jiří Rajlich, Ph.D., ředitel historicko-dokumentačního odboru VHÚ Praha a prezident České komise pro vojenskou historii

PhDr. Prokop Tomek, Ph.D., vedoucí oddělení vojenské historie a zástupce ředitele historicko-dokumentačního odboru VHÚ Praha

Mgr. Michal Cáp, vědecký pracovník Historicko-dokumentačního odboru VHÚ Praha

Mgr. David Pazdera, šéfredaktor časopisu Historie a vojenství, VHÚ Praha

<https://www.vhu.cz/call-for-papers-tvare-brannosti-branna-vychova-branne-spolky-a-civilni-obrana-v-dejinach>